Polgári Szemle

2006. április - 2. évfolyam 4. szám (/archivum/21-2006-aprilis-2-evfolyam-4-szam?layout=)
Prugberger Tamás

A társadalombiztosítási járulék csökkentéséről: esélyek és veszélyek

PROF. DR. PRUGBERGER TAMÁS egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Debreceni Egyetem. (sebestyen0120@enternet.hu (mailto:sebestyen0120@enternet.hu))

Orbán Viktor exminiszterelnök és a Fidesz-MPP elnöke pártjával együtt azt a nézetet képviseli, hogy a jelenlegi igen magas társadalombiztosítási járuléknak 10%-os csökkentésével el lehet érni a munkaerőpiac felélénkülését és ezen keresztül a magyar gazdaságnak és a hazai közép- és kisvállalkozások felemelkedését. Ezt a jelenlegi MSZP–SZDSZ kormánykoalíció – élén Gyurcsány Ferenc miniszterelnökkel, Kóka János gazdasági és Veres János pénzügyminiszterrel – hevesen ellenzi, hivatkozva arra, hogy ennek megvalósulása esetén összeomlana a kötelező alap-társadalombiztosítás az alapok kiürülése miatt. Nézzük meg, melyik álláspontnak van igaza!

A mértékadó közgazdászok nagyobb csoportja, élén Csaba László egyetemi tanárral (CEU és Debreceni Egyetem), azon az álláspontón van, hogy a jelenlegi magas tb-járulékok csökkentése esetén a munkaadók körében emelkedik a munkavállalók legális foglalkoztatására és egyáltalán a több munkaképes ember foglalkoztatására irányuló hajlandóság, amivel csökken a munkanélküliség és megélénkül a gazdaság. Ezzel szemben a mértékadó közgazdászoknak egy kisebb csoportja, élén Bod Péter Ákossal, a Corvinus Egyetem tanárával, a Magyar Nemzeti Bank egykori elnökével, a tbjárulék leszállítása tekintetében óvatosságra int, ugyancsak a tb-alapok veszteségessé válásától tartva. Ezért a tb-járulékok egyszerre történő radikális csökkentését veszélyesnek tartja, a járulékmérséklést ezért legfeljebb csak hosszú távon, fokozatosan tartja elképzelhetőnek (Magyar Hírlap, 2006. jan. 25. 17. o.).

Nos, ami az Orbán–Fidesz-MPP koncepcióját illeti, maga Orbán Viktor is elismeri, hogy kockázatos lépés. Másként azonban véleménye szerint a munkanélküliség egyre nagyobb méretűvé válását megállítani és a csökkenés irányába fordítani lehetetlen. Eme álláspont járhatóságát és helyességét kétségtelenül igazolja az, hogy amikor a Fidesz 1998–2002 között kormányzott, a jelenlegi szintre lecsökkentette a tb-járulékok mértékét, és ez országos viszonylatban kedvező hatást váltott ki. Élénkült ugyanis a gazdaság és a munkaerőpiac anélkül, hogy deficitessé vált volna akár az egészségbiztosítási, akár pedig a nyugdíj-biztosítási alap.

Az akkori járulékcsökkentés beigazolta, hogy a foglalkoztatás és ezen belül a legális foglalkoztatás felélénkülése – amely a járulékcsökkentések folyománya volt – az alacsonyabb összegű, de több járulékfizetés, valamint a kevesebb munkanélküli-járadék révén kiegyenlítette a tb-alapoknak azt a bevételkiesését, ami a járulékcsökkentésből adódott. Az Orbán Viktor és közgazdász tanácsadói stábja által kidolgozott közgazdasági és szociohumánpolitikai koncepció beigazolódott. Ez a koncepció több lábon egymással kölcsönhatásban állva a társadalom széles szegmensét öleli fel: gazdaságélénkítést, munkaerőpiac-élénkítést, és e kettőn keresztül államháztartási vonatkozásokat is. Ezzel szemben a jelenlegi szociál-liberális kormányzati triász, Gyurcsány–Kóka–Veres koncepcionálisan csak egy szűk szegmenst, a bevételcsökkenésből eredő veszélyhelyzetet nézi, miközben megfeledkezik az ezeket kiegyenlíteni alkalmas forrásbővítés lehetőségeiről. A jelenlegi kormány pesszimizmusa és az Orbán-féle kitörési lehetőségek ellenzése lényegében egy szűk látókörű szemléletből fakad.

Az eddigiekből is kitűnik, hogy a jelenlegi ellenzéki álláspontot tartjuk meggyőzőbbnek, már csak azért is, mert a kormányzat a saját álláspontját a társadalmi gyakorlatban még nem verifikálta, illetőleg közvetett módon, negatív eredményeket előidézve verifikálta. Mind a két szociál-liberális kormányzás idején a gazdasági és a pénzügyi megszorítások, az indokoltnál magasabb munkáltatói tb-járulékok (29%), valamint

a magyar gazdaságnak a külföldi működő tőkére való alapozása a magyar kis- és középvállalkozói réteg ellehetetlenüléséhez, terheinek növekedéséhez és a munkanélküliség emelkedéséhez vezetett.

A magyar állam gazdaság- és szociálpolitikai érdekeivel szemben álló, érték alatti privatizálások, a külföldi tőke beáramlásától remélt gazdaság- és foglalkoztatásélénkítés koncepciója megbukott. Beigazolódott, hogy a külföldi tőke zöme csak addig hajlandó az országban működő tőkeként jelen lenni, míg adómentessége fennáll, és mihelyt olcsóbb munkaerőpiacot talál, elhagyja az országot. A Széchenyi Terv befagyasztásával a hazai közép- és kisvállalkozói szféra a tönk szélére került. Az áfa-visszatérítések, valamint az állam által jóváhagyott szubvenciók késedelmes, illetve ki nem fizetésével, és az emiatt ebben a szférában kialakult körbetartozások miatt jelentősen megnőtt a hitelezők kielégítését nem biztosító csődeljárások száma. Emiatt az elmúlt évben nemcsak a munkanélküliség növekedett jelentős mértékben, hanem a beszállítók egyre szélesebb körben lehetetlenülnek el és vesztik el jövedelmüket. Az nem jelent megoldást, hogy a foglalkoztatási törvény 2005. decemberi módosítása az aktív és a passzív támogatásokat – beleértve a munkanélküli-segélyt is – a tönkrement vállalkozókra is kiterjesztette. Ez a tönkremenetellel arányosan, a segélyezés körének szélesítésével csak növeli az államháztartás terheit, bevételi forrásokról viszont nem gondoskodik. A jelenlegi kormány továbbra is a külföldi tőkére és a saját hazai nagyvállalkozói elitjére támaszkodik, holott éppen ez utóbbi körben magának a kormányfőnek, Gyurcsánynak a cége szüntette meg Kapuvár térségében a sertéshús-feldolgozást, és bocsátott el nagyszámú húsfeldolgozó munkást, valamint tett tönkre nagyszámú sertéstenyésztő beszállító gazdát 2004-ben. Mindebből az tűnik ki, hogy a jelenlegi kormányzat továbbra is éppen eme bel-, és külföldi nagyvállalkozói szféra érdekeit szem előtt tartva – amely a magas tbjárulékokat fizetni tudja –, nem akarja elfogadni a tb-járulék csökkentését, mert akkor felfelé ível a középvállalkozói szféra, amelynek konkurenciájától tart. Csakis ezzel magyarázható mindjárt hatalomra kerülésekor a jelenlegi szociál-liberális kormányzat részéről a Széchenyi Terv gyakorlati leállítása. Ez következik ugyanis az SZDSZ által képviselt és a nagyobbik koalíciós partnerre is ráerőltetett, tőkekoncentrációt preferáló gazdaságpolitikából.

A jelenlegi kormány továbbra is a külföldi tőkére és a saját hazai nagyvállalkozói elitjére támaszkodik…

Ugyanakkor ez a neoliberális gazdaság- és szociálpolitika sokkal szolidabb a fejlett nyugat-európai államokban. Ez megmutatkozik a tbjárulékok nagyságában is. Míg nálunk a tb-járulékoknak mintegy négyötödét a munkáltatók viselik és csupán alig egyötödét a munkavállalók, addig a skandináv államok és Svájc kivételével a járulékok mértéke fele-fele arányban oszlik meg a munkáltató és a munkavállaló között. A kivételt jelentő skandináv államokban és Svájcban pedig a tb-járulékok kétharmadát a munkáltatók, egyharmadát pedig a munkavállalók viselik (L. Altervorsargung in internationalen Vergleich, Hrsg. Deutscher Wirtschaft Verband, Metzner Verlag, Frankfurt/Neuwied). Az 1980-as évek elején megállapított járulékösszeghez viszonyítva a népszaporulat-csökkenés és az ezzel, valamint az orvostudomány fejlődésével és a szociális jóléttel együttjáró életkor-meghosszabbodás, továbbá a standard, de igen mérsékelt infláció következményeként a tb-járulékok összegét a fejlett nyugat-európai államokban az utóbbi években megemelték. Még így is azonban mind a munkáltatók, mind a munkavállalók járulékfizetési terhei jóval alatta vannak, mint amit a magyar munkáltatóknak és munkavállalóknak fizetniük kell. A jelenlegi magyar szociál-liberális kormány hivatkozhat arra, hogy a fejlett nyugat-európai államokban is – miként erről most szó esett – megemelték a társadalombiztosítási járulékok összegét, ezenkívül pedig meghosszabbították a teljes nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt.

E két nyugati intézkedés egyike sem hozott azonban megnyugtató megoldást. Mindkét intézkedés bevezetése valamennyi érintett nyugat-európai országban komoly társadalmi ellenállást váltott ki. Ami az elsőt illeti, volt azonban némi társadalmi konszenzus azáltal, hogy a nyugat-európai államok társadalombiztosítása – nem úgy, mint a hazai – a biztosítottak, a munkáltatói és a munkavállalói érdekvédelmi szervezeteinek, valamint az állam részvételével működő önkormányzati szervezeten nyugszik. Így megvolt a feltétele annak, hogy a kérdés reális látásmódon és reális érdekegyeztetési tárgyalásokon alapuló konszenzus útján rendeződjön. Erre Magyarországon jelenleg nincsen mód, mivel az első polgári kormány (Antall–Boross) által felállított társadalombiztosítási önkormányzatokat a második polgári kormányzat (Fidesz–Kisgazda) felszámolta, amit azonban a jelenlegi szociál-liberális kormányzat sem állított vissza. Ezzel kapcsolatosan a magam részéről – Kopácsi Sándorral együtt (a Magyar Hírlap egyik 1998. évi őszi számában publikálta álláspontját) – azon a véleményen vagyok, hogy helyesen járt el az Orbánkormány, amikor felszámolta az állami részvétel nélkül csak munkáltatói és munkavállalói oldallal működő társadalombiztosítási önkormányzatokat. Az állami részvétel és az ezzel együtt járó ellenőrzés hiánya miatt ugyanis mind a nyugdíj-, mind az egészségbiztosításban hihetetlen hiányok halmozódtak fel. Ezt figyelembe véve mind a két társadalom-

biztosítási önkormányzat felszámolása helyes lépés volt az Orbán-kormány részéről, viszont jó lett volna, ha az állam közreműködésével a háromoldalú német társadalombiztosítási önkormányzati rendszer mintájára a hazai nyugdíj- és egészségbiztosítási önkormányzatot újjászervezi. Annak idején a társadalombiztosítási önkormányzatok megszüntetését az ellenzékbe került MSZP erőteljesen kritizálta. Ez a bírálat azonban azért nem volt helytálló, mert csak magát a feloszlatását bírálta, nem pedig annak kétpólusú, korrupcióra lehetőséget adó jellegét. Ugyanakkor azt is meg kell mondani, hogy amikor az akkori ellenzék ebben a ciklusban (2002–2006) ismét hatalomra került, semmit sem tett a társadalombiztosítási önkormányzati rendszer visszaállítása érdekében. Talán jó is, hogy nem tett semmit ennek érdekében, mert lehet, hogy a kétpólusú rendszert állította volna vissza, amit annak idején sohasem kritizált. Egy háromoldalú társadalombiztosítási önkormányzati rendszerben – és ennek hiánya lehet, hogy kedvez a jelenlegi szociál-liberális kormánynak, mivel egy háromoldalú rendszerben intézményesen és hivatalosan artikulálódni tud a hazai munkáltatóknak és a munkavállalóknak a társadalombiztosításijárulékcsökkentésekhez fűződő érdeke.

Ami a nyugat-európai társadalombiztosítási reform másik oldalát, a szolgálati idő és a teljes nyugdíjhoz szükséges életkor meghosszabbítását illeti, Magyarország a Horn-kormány időszaka alatt a társadalombiztosítás 1997. decemberi törvényekkel történt újraszabályozásával szintén megvalósította. Miként a nyugat-európai államokban, így Magyarországon sem hozott ez a megoldás érzékelhető eredményt sem a munkanélküliség csökkenése, sem a nyugdíjalapok feltöltése terén. Sőt a reformnak ez a része a társadalmi konfliktusokat tovább növeli. Azáltal ugyanis, hogy az idősebb generáció a nyugdíjkorhatár meghosszabbítása következtében tovább dolgozik, a pályakezdő ifjúság marad munka nélkül. A nyugat-európai államokban ezáltal nem csökken a munkanélküli-segélyek összege, de növekszik a fiatalság kilátástalan helyzetéből eredő társadalmi konfliktus. Ennek eklatáns megnyilvánulása a neonácizmus és a faj-, valamint az idegengyűlölet és az agresszivitás terjedése a nyugat-európai államokban, ami különösen Németországban, Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában és Dániában erős. Magyarországon az ezzel kapcsolatos veszélyek még erőteljesebben megjelenhetnek amiatt, hogy a szociál-liberális kormány eltörölte a pályakezdő munkanélkülieknek járó segélyt. Esetükben csak az aktív támogatási eszközöket hagyta meg, holott a kettő, vagyis az aktív (pályakezdőt foglalkoztató munkáltató különleges támogatása) és a passzív (munkanélküli-segély) támogatás együttes alkalmazásától – miként ez a nyugat-európai államokban ma is fennáll – várható csak el a jelenleginél jobb eredmény.

A járulékcsökkentés vagy nem csökkentés problémájával szorosan összefügg a közgazdaságilag teljesen megalapozatlan nyugdíjemelési spirál. A Gyurcsány Ferenc által az MSZP választási győzelme esetére beígért 13. havi nyugdíj mögött semmiféle gazdasági számítás nem áll. Ugyanez vonatkozik a Fidesz-MPP részéről történő rálicitálásra, a 14. havi nyugdíj beígérésével. Gyurcsány teljesen felelőtlenül és az európai normákat teljesen semmibe véve tovább licitál, beígérve a 15. havi nyugdíjat is. Gazdasági számítások az ígéretek egyike mögött sem áll. A legutolsó Gyurcsány-spirál mögött azonban az áll, hogy nem minden nyugdíjas kapná meg e külön nyugdíjjuttatásokat. Mindez viszont ellentétben állna az Európai Unió esélyegyenlőségi irányelveivel, és az esélyegyenlőségről 2003-ban megalkotott magyar törvénnyel. Gyurcsány tehát fittyet hány az európai jogra és a magyar jogra egyaránt. Ezenkívül kormányán belül is hiányzott az egyeztetés, mivel ugyanazon a napon, amikor a 15. havi nyugdíjat bejelentette, az Esélyegyenlőségi Minisztérium államtitkára kifejtette, hogy az Orbán Viktor által kilátásba helyezett 14. havi nyugdíj elfogadhatatlan. Ugyanakkor már a Gyurcsány által beígért 13. havi nyugdíjjal kapcsolatosan is fenntartások tehetők, már csak azért is, mert éppen az ő kormánya ütemezte át a közalkalmazotti és a köztisztviselői szférában az év végén járó 13. havi fizetést januárra azzal, hogy aki januárban már a felmentések (csoportos vagy enélküli leépítések) miatt nem dolgozik, már nem jár részére a 13. havi fizetés. A kormány ezáltal önkényes jogértelmezéssel törvényellenes jogalkalmazást rendelt el.

Ugyancsak megalapozatlan és gazdasági számításokat nélkülöz a jelenlegi kormányfő hirtelen felbukkant ötletszerű bejelentése, hogy törvényi szintre emeli a két éve már munkát nem találó 55 év felettieknek a teljes nyugdíj 60%-át kitevő korkedvezményes nyugdíjba helyezését. A kormányfői javaslat szerint az ezzel kapcsolatos többletjáradék-fizetési terheket a tb-nek a költségvetés viselné, amely jelenleg is óriási hiányt mutat, ami kirívóan ellentétben áll az EU idevonatkozó kritériumaival. Emellett ez a javaslat szociálpszichológiailag is elfogadhatatlan, mivel munkaképes és életerős emberek sokasága depresszióhoz és tudati-érzelmi beszűküléshez vezető passzivitásra, tengődésre lennének ítélve. Ez csak egy beteg társadalom kialakulásához vezethet. Ennél százszor jobb kilátásokat nyújt az orbáni társadalombiztosításijárulék-csökkentés várható munkahelyteremtő és ezáltal társadalomgyógyító hatása.

A szocialisták és a liberálisok Magyarországon az 1990-es rendszerváltás óta mind kormányzati, mind ellen-

zéki pozícióban számos valótlan állítással és megalapozatlan jóslattal álltak elő, vagy meggondolatlanul, vagy tudatos hamisítással. Csak a társadalombiztosításnál maradva említem meg Gyurcsány és kormánya részéről a 2005. decemberi népszavazás előtt annak az elhallgatását, hogy a magyar állam részéről a szomszédos volt szocialista országokkal áttelepülés esetére kötött, reánk nézve előnytelen társadalombiztosítási nemzetközi szerződések felmondhatóvá, az EU-ba velünk együtt belépett Szlovénia és Szlovákia esetében pedig hatálytalanná váltak, Románia és Horvátország esetében viszont a közeljövőbeni belépéssel válnak hatálytalanná. Ugyanakkor az EU társadalombiztosítási joga (1408/71. sz. EGK rendelet) értelmében áttelepülés esetén a szolgáltatásokat teljesítő országgal a többi ország, ahová a biztosított járulékbefizetéseket teljesített, a beszedett járulékokkal elszámolni köteles. Ennélfogva ráfizetés egyik ország terhére sem áll fenn.

Ebből a körülményből is arra következtetek, hogy egyértelmű társadalompolitikai érdeke a Fidesznek odahatni, hogy a háromoldalú társadalombiztosítási önkormányzat felálljon, mert akkor szükségszerűen egy többoldalú érdekegyeztetéskor az érintettek által a tárgyalások és azok előkészítése során elvégzett számítások, valamint azok kölcsönös ellenőrzése mellett egy megalapozott egyetértés tud kialakulni, hasonlóan a nyugat-európai ilyen eljáráshoz.

© 2005 – 2018 ***Polgári Szemle Alapítvány***